

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav evropské etnologie
Ediční a hudební praxe

Komentář k textu

17.4.2009

Veronika Borisová
1. ročník

Píseň *Letěl, letěl roj* je všeobecně známou písní, která je v obměněných textových a nápěvových formách rozšířena téměř po celém území Moravy. Ve sbírkách, ve kterých se tato píseň vyskytuje, je ve většině případů charakterizována jako píseň milostná.

V původním textu¹ je ústředním tématem nenaplněná láska dvou lidí. Chlapec (*roj*), v původní textu volá na svoji milou, aby se ustrojila a šla s ním – vydala se za něj. V dalších zápisech se ústřední motiv nemění a zůstává stejný, dochází jen k obměnám dialektologických a slovním. Pouze v jedné variantě textu, která je uvedena v Sušilově sběru⁴ nacházím spojitost s dívčím výročním tancem Královničky. Nápěv začíná stejně jako původní text slovy *Letěl, letěl roj*, avšak následující text se od původního textu a motivu zřetelně odlišuje. A to z toho důvodu, že v původní písní je zákaz k vydání se dívky ze strany matky, načež v daném textu se téma odlišuje tím, že královna z počátku, z vlastní vůle krále odmítá.

V první sloce původního textu se začíná slovy, *Letěl, letěl roj*, ten se však obměňuje jak z dialektologického hlediska, kdy se v Bartošově sbírce² vyskytuje oproti původnímu slovu *roj* slovo *růj*, tak z hlediska úplné změny slova *roj* na slovo *vták*³. V původní textu se objevuje spojení roje, který letí přes dvůr milé, pouze v Bartošově sbírce³ nacházíme spojení *Letěl, letěl, vták, ponad černý mrak*. V textu z této sbírky nenacházíme pouze odlišnost od slova *roj*. Kontext textu je také odlišný. Z původní písně víme, že *roj* sedl na okno, zde je tomu jinak. *Roj* se nad mrakem točí, na milou volá z nebe a neklepe na její okno – *nad mrakem sa točí, zvihá k nebi oči, milenko! volá*. V Sušilově sbírce⁵ je odlišnost od původního textu také, a to ve smyslu roje, který v této variantě nepřelétá nad dvorem, ale přímo usedá na dvůr – *Letěl, letěl roj na mej milej dvor*. Dochází také ke změně slova *skélko* na jinou variantu tohoto slova a to *sklénku*. Změna slova v tomto případě nemá žádný vliv na kontext věty. Další odlišnost od původního slova je v Bartošově variantě. Dochází zde ke změně sousloví *stroj sa, milá, stroj* na sousloví *strůj se, milá, strůj*.

Ve druhé sloce původního textu promlouvá dívka k chlapci a oznamuje mu, že za ním jít nemůže – nemůže se za něj vydat, z důvodu nepovolení matky vzhledem k jeho sociálnímu poměru a odhání jej od sebe – *že si ty chudobný nejsi ke mně rovný di ode dveří*. Tato varianta sloky je zaznamenaná pouze v původním textu Bartošovy sbírky¹. V Sušilově sbírce² nacházíme v druhé sloce odpověď dívky. Podle mého názoru však v naprosto jiném kontextu než v původním textu a to: *Já sa přistrojím, dyž cesty nevím, enom ten chodníček, co chodil Janíček, mé potěšení*. Zde dochází k evidentnímu odklonění se od původního textu. Dívka sama, nedbaje na matčiny rady, chce s hochem odejít. Jak jsem již zmínila druhá sloka se vyskytuje pouze v Bartošově¹ a Sušilově² sbírce.

Ve třetí sloce dochází opět k promluvě chlapce k dívce. Pochopil, že dívka s ním neodejde, proto se s ní loučí ve jménu Boha a odchází. V dané sloce bohužel nelze provést žádné srovnání s jinými textovými variantami, protože původní text je jediný, který třetí sloku obsahuje.

Jak jsem se již zmínila na začátku mého komentáře, tato píseň a její textové varianty jsou rozšířeny téměř po celém území Moravy. U původního textu jsem se bohužel nedopátrala toho, kde byl sebrán. Ze sběru Bartoše² víme, že jeho text pochází z Vážan. Problém však vyvstává, ve kterých Vážanech Bartoš sběr provedl. Pokud bychom měli text zařadit z hlediska použitého dialektu v písní, zvolili bychom Vážany nacházející se u Uherského Hradiště. Nasvědčuje tomu i jiný aspekt a to ten, že zbylé texty, které jsem pro svůj komentář vyhledala pochází z blízkého okolí Uherského Hradiště, tudíž se domnívám, že se jedná o tyto Vážany.

Další varianta textu, která byla uvedena taktéž v Bartošově sbírce³ pochází z Kuželového. Tím je nejspíše myšlena obec Kuželov, nacházející se v národopisném regionu Horňácko. Je to zřetelně především

z hlediska dialektu, který je v této písni použit. Oproti klasickému **L** je ve slově letěl měkčené **Ľ** a mimo to, se v tom stejném slově mění výslovnost písmena **l** na **ḷ**. Konečný výsledek slova je tedy **Ľeteḷ**. Využití tohoto dialektu je pro Horiňácko typické.

V Sušilově⁵ sbírce nacházíme tuto píseň pod číslem 116., což nekoresponduje s údajem uvedeným v obou Bartošových sbírkách^{2,3} a to odkazem na *Suš. 115*. Daný text zde není přesně místně lokalizovaný, nacházíme zde pouze vymezení od Hradiště a Slavkova. Zde opět vyvstává otázka, který Slavkov měl Sušil na mysli. Vzhledem k Sušilovu širokému spektru, ve které on a jeho spolupracovníci písně sbírali není možné přesně lokalizovat oblast pro něj specifickou. Mohlo by se tedy jednat o Slavkov v okrese Uherské Hradiště nebo Slavkov u Brna. Jiné Slavkovy bych zcela vyloučila kvůli dialektologické podobě textu. Pokud bychom uvážili vzdálenost obou Slavkovů od Uherského Hradiště, logicky menší vzdálenost je mezi Slavkovem v okrese Uherské Hradiště, avšak některé výrazy z textu, např. *přiletěl k okýnku*, nejsou v daném Slavkově používány. Naopak je to tomu ve druhé sloce, kde jsou použity výrazy, které nejsou typické pro oblast Slavkova u Brna, názorný příklad vidíme v sousloví *Jak sa přistrójím, dyž cesty nevím, enom ten chodníček*. Dle mého názoru je tato varianta textu sloučena z více textů, ve kterých je použito více dialektů.

Jako poslední bych ještě jednou uvedla podobnost písně používané k tanci Královničky. Jak už bylo zmíněno, jedná se zde pouze o podobnost začátku písně, kdy oba texty, jak původní, tak používaný ke Královničkám, mají stejný začátek a to *Letěl, letěl, roj*. Tato textová varianta je zaznamenaná v Sušilově sběru⁴ a je lokalizovaná do oblasti Příbora.

-
1. TOJAN, J.: *Nové národní písně Františka Bartoše (1882)*: Faksimile vybraných zápisů s komentáři. Zlín, 1995. s. číslo písně: 128.
 2. BARTOŠ, Fr.: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha, 1888 - 1889. s. 138. číslo písně: 200.
 3. BARTOŠ, Fr. – JANÁČEK, L.: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha, 1899 – 1901. s. 372. číslo písně: 689.
 4. SUŠIL, F.: *Moravské národní písně*. Brno, 1953 – 1959. s. 683. číslo písně: 2260.
 5. SUŠIL, F.: *Moravské národní písně*. Brno, 1953 – 1959. s. 110. číslo písně: 248.

PŘÍLOHY TEXTŮ

ADI.

Zvolna, tihle.
mf *Suš. 115.*

128.

Le-těl, le-těl roj. přes mej mi-lej dvor,
se-del na o-kénko, za-tu-kať na škélko,
f *dim.* *p*
stroj sa, mi-lá, stroj.

Strojika bych sa, mati mně nedá,
Že si ty chodobný
Nejsi ke mně rovný
Di ode dveří.

Dyž nejsu roven, ostávaj s Bohem,
Pomož si možeš-li,
Moja najmilejší
Já si nemožem. *)

AD 2.

200.

Suš. 115.

Z Vázan.

Le-těl, le-těl rŭj přes mé mi-lé dvŭr,
za-vo-lal tě na pa-nen-ku strŭj se mi-lá strŭj.

Letěl, letěl rŭj
přes mé milé dvŭr,
zavolal tě na panenku:
strŭj se, milá, strŭj.

AD3.

689.

Z Kuželového.

Suš. 115, Bart. I. 51.

Letěl, letěl vták, ponad černý mrak, nad mrakem sa to-čí,
zvihá k ne-bi o-či, mi-len-ko! vo-lá.

AD 4.

116. ZÁBRANA

248.

Od Hradiště a Slavkova

Letěl, le - těl roj na mej milej dvor, při - le - těl k okýnku, za - tu - kal na sklénku: Stroj sa, mi - lá, stroj.

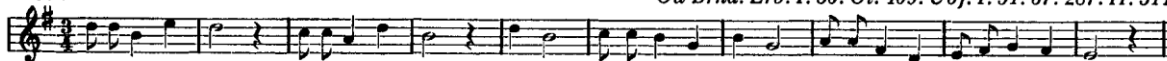
Letěl, letěl roj na mej milej dvor,¹⁾
přiletěl k okýnku, zafukal na sklénku:²⁾
Stroj sa, milá, stroj.

Jak sa přistrojím, dyž cesty nevím,
enom ten chodníček, co chodil Janíček,
mé potěšení.

AD 5.

2259.

Od Brna. Erb. I. 30. Ol. 409. Uoj. I. 51. 67. 287. II. 311

Vyletěl so - kol na ze - le - ný bor a so - bě zaspí - val, až se háj roz - lí - hal, královnu vo - lal.

2260.

Od Příbora

Vy - le - těl sokol na ze - le - ný bor a so - bě zaspí - val, až se háj ro - zlí - hal, královnu vo - lal.

Vyletěl sokol na zelený bor¹⁾
a sobě zaspíval, až se háj rozlíhal,
královnu volal.

Královno milá, král tebe volá,
abys k němu vyšla, nebyla tak pyšná,
sama jediná.²⁾

Králka nevyšla, poslala posla.
A ty, milé posle, spravuj mně to dobře
jako já sama.

Posel spravoval, sobě namlóval,
tó krásnó děvečko v růži, ve věnečko
sobě namlóval.³⁾

A vy, vozičé, spravujte biče,⁴⁾
koně zapřihejte, voze vytlačujte,
pro paní jeďte.

Pro paní jeli, lidi hleděli,
co to za panenka, co to za hraběnka
v kočáře sedí.⁵⁾

Sedí u ní pán, ten syneček sám,
chtěl oklamat děvečku v růžovém věnečku,
oklamal se sám.

¹⁾ Na přemnoha místech začíná píseň tak:

Letí, letí vták
přes zelené háj,
nad dubem se točí,

zvíhá k nebi oči,
smutně pohlídá.

U Lichnově u Příbora:

V našem dvoře dub,
je na něm holub,
tak on pěkně vrka,

do okenka kuka:
děvečko moja.

Někde začátek v nesmysl proměňuje se, n. p. U yletěltě vůl; neb U yletěl tě brún. Začíná též Letěl, letěl roj. U Příbora.